

LAUREÁT PULITZEROVY CENY **HOST**

JEFFREY EUGENIDES

Z PRVNÍ RUKY

Jeffrey Eugenides
Z první ruky

JEFFREY EUGENIDES

Z PRVNÍ RUKY

Brno 2018

Copyright © 2017 by Jeffrey Eugenides

All rights reserved

Translation © Martina Neradová, 2018

Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o., 2018 (elektronické vydání)

ISBN 978-80-7577-645-7 (Formát PDF)

ISBN 978-80-7577-646-4 (Formát ePub)

ISBN 978-80-7577-647-1 (Formát MobiPocket)

V upomínku na mou matku
Wandy Eugenidesovou (1926—2017)
a mého synovce Brennera Eugenidese (1985—2012)

STĚŽOVATELKY

Cathy vjíždí s pronajatým vozem na přístupovou cestu, spatří ceduli a musí se smát. „Wyndham Falls. Domov pro pohodlné stáří.“

To Dellinu popisu příliš neodpovídá.

Pak se jí otevře výhled na budovu. Hlavní vstup vypadá docela pěkně. Vysoký prosklený vchod, venku bílé lavičky a ovzduší prodchnuté nemocničním pořádkem. Ale byty v zadní části zahrady jsou malé a omšelé. Verandy velikosti dlaně vypadají jako kotce. Za okny se zataženými závěsy a živly ošlehanými dveřmi lze zvenčí vytušit osamělé životy.

Když vystoupí z auta, zdá se jí, že je o tři nebo čtyři stupně tepleji než toho rána na letišti v Detroitu. Lednové nebe svítí téměř bezmračnou modří. Nikde ani stopy po sněhové bouři, před níž ji varoval Clark vedený snahou přesvědčit ji, aby zůstala doma a opečovávala ho. „Můžeš jet příští týden, ne?“ nadhazoval. „Do té doby vydrží.“

Cathy je na půl cesty ke vchodu, když vtom si vzpomene na dárek a vrátí se k autu. Vyndá balíček z kufříku a znovu

ji potěší, jak hezky ho zabalila. Balicí papír je tlustý, měkký a nebělený. Nápodoba březové kůry. (Než našla něco, co se jí zamlouvalo, musela obejít tři papírnickví.) Místo nevkusné mašle uštípla pár větviček z vánočního stromku, který se chystali vyhodit před dům, a spletla z nich věneček. Teď se zdá, že je dárek ručně vyrobený a ekologický, jako obětina při indiánském obřadu, jako něco, čím není obdarováván člověk, ale země.

Vnitřek ovšem jakoukoli originalitu postrádá. Cathy dává Delle pokaždé totéž: knihu.

Tentokrát je to ale ještě něco víc. Svého druhu lék.

Della si od chvíle, kdy se přestěhovala do Connecticutu, stěžuje, že nevydrží číst. „Poslední dobou se ne a ne do něčeho začíst,“ tak to vysvětluje v telefonu. Neříká proč. Obě dvě to vědí.

Jednoho loňského srpnového odpoledne se Della během Cathyiny každoroční návštěvy v Contoocooku, kde tehdy bydlela, zmínila, že ji obvodářka poslala na testy. Bylo chvíli po páté, za borovicemi zapadalo slunce. Seděly na kryté verandě se síťovými okny, aby se nenadýchaly výparů z barvy, a ucucávaly margaritky.

„Jaké testy?“

„Samé hlouposti,“ ušklíbla se Della. „Například mě posílá k terapeutce — no, holka nevypadá na víc než pětadvacet, ale říká si terapeutka — a ta mě nutí kreslit ručičky na ciferníky. Jako bych se vrátila do mateřinky. Nebo mi ukáže pár obrázků a řekne mi, ať si je zapamatuju. Potom ale začne mluvit o něčem jiném, abych se nemohla

soustředit. Jen si to představ. A pak se zeptá, co na těch obrázcích bylo.“

Cathy se v soumrákném světle zadívala na Dellinu tvář. V osmaosmdesáti je Della pořád hezká, čilá ženská, její bílé, jednoduše střižené vlasy Cathy připomínají napudrovanou paruku. Občas si povídá pro sebe nebo zírá do nikam, ale ne častěji než kdokoli jiný, kdo tráví tolik času o samotě.

„A jak ti to šlo?“

„Nic famózního.“

Předchozího dne, cestou z železářství v nedalekém Concordu, si Della přestala být jistá, zda vybraly ten pravý odstín. Nebyl by lepší světlejší? Možná by tu barvu měly vrátit. V tom jejich vzorníku vypadala veselejší. Peníze vyhozené oknem! Nakonec ji Cathy napomenula: „Dello, zase paníkaříš.“

Víc nebylo třeba. Dellin napjatý výraz povolil, jako by jí do tváře foukli kouzelný prášek. „Já vím. Když to na mě přijde, musíš mě upozornit.“

Cathy se napila a řekla: „Nic bych z toho nevyvozovala, Dello. Tyhle testy by vykolejily každého.“

Několik dní nato se Cathy vrátila do Detroitu. O testech víckrát neslyšela. A potom jí Della v září zavolala, že dr. Suttonová přijede k ní domů, a navíc požádala Bennetta, jejího nejstaršího syna, aby byl u toho. „Jestli po něm chce, aby sem vážil cestu,“ mínila Della, „nejspíš má nějakou jobovku.“

V den návštěvy — v pondělí — Cathy čekala, až jí Della zatelefonuje. Když se to konečně stalo, z Dellina hlasu číselo

radostné, bezmála euforické vzrušení. Cathy předpokládala, že ji lékařka ujistila o skálopevném zdraví. Ale o výsledcích testů se Della nezmínila. Pouze, v téměř opojném rozjaření, vyhrkla: „Paní doktorka se nemohla vynadávat, jak jsme ten můj domeček vyňuňaly! Vyprávěla jsem jí, jaká to byla ruina, když jsem se sem nastěhovala, a jak pokaždé, když přijedeš, pracujeme na dalším vylepšení. Nemohla tomu uvěřit. Prý je to naprostá roztomilost!“

Možná že se té zprávě nedokázala postavit čelem, nebo ji už vytrousila z paměti. V každém případě o ni Cathy měla strach.

Úkol seznámit ji s podrobnostmi Dellina zdravotního stavu zůstal na bedrech Bennettovi. Chopil se ho suše a věcně. Snad proto, že pracuje pro pojišťovací společnost v Hartfordu a pravděpodobnost onemocnění či úmrtí vy počítává každý den. „Doktorka říká, že máma už nemůže řídit. Taky nemá zapínat sporák. Nasadí jí prášky, které by měly zabrat. Na chvíli. Ale závěr v zásadě zní, že nemůže žít sama.“

„Byla jsem za ní minulý měsíc a vypadala ve formě,“ podotkla Cathy. „Jenom někdy zpanikaří, to je všechno.“

Chvíli bylo ticho a potom Bennett řekl: „Hm, jasně. Panika patří k symptomům.“

Co mohla Cathy ve své pozici dělat? Bydlela až na Středozápadě, a navíc byla v Dellině životě jakousi zvláštností, jakým si vetřelcem. Znalý se čtyřicet let. Potkaly se, když obě pracovaly na vyšší zdravotnické škole. Cathy bylo tehdy třicet a byla čerstvě rozvedená. Nastěhovala se zpátky k rodičům,

aby jí matka mohla hlídat Mikea a Johna, zatímco ona byla v práci. Della, panička z nóbl domu u jezera za městem, už překročila padesátku. Nevrátila se do práce kvůli finanční tísní — jako Cathy —, ale protože neměla do čeho píchnout. Dva starší synové už byli z domu. Nejmladší Robbie studoval střední školu.

Pracovně spolu nepřišly do styku. Cathy měla svoje místo v přízemí, v kanceláři kvestora, kdežto Della zastávala funkci výkonné tajemnice děkana. Ale jednoho dne v kantýně Cathy zaslechla, jak Della vykládá o Weight Watchers a nadšeně líčí, jak je to snadné, jak člověka nenutí hladovět.

Cathy zrovna znovu začala randit. Jinými slovy spala, s kým se dalo. Bezprostředně po rozvodu ji zachvátila zoufalá touha dohnat ztracený čas. Byla lehkomyšlná jako v sedmnácti, dělala to s muži, které sotva znala, a rozdávala si to s nimi na zadních sedadlech aut nebo na vykobercované podlaze dodávek zaparkovaných na městských ulicích před domy, v nichž poklidně podřimovaly slušné křesťanské rodiny. Kromě sporadické rozkoše, kterou z oněch mužů vymámila, Cathy usilovala o jakýsi autokorektiv, jako by z ní mužské přirážení a trkání mohlo vytřást nerozum, aspoň natolik, aby ji už nikdy nenapadlo vzít si někoho, kdo by se podobal jejímu bývalému.

Po jednom takovém dostaveníčku dorazila domů a osprchovala se. Potom se postavila před koupelnové zrcadlo a prohlížela se stejně objektivními očima, jakými později hodnotila domy vyžadující renovaci. Co lze zkorigovat? Co zamaskovat? A s čím se musí naučit žít a nevidět to?

Začala chodit do Weight Watchers. Na skupinová setkání ji vozila Della. Drobná a temperamentní, s prokvetlými vlasy, velkými brýlemi s průsvitnými narůžovělými obroučkami a v lesklé blůzce z umělého hedvábí seděla na polštářku, aby viděla přes volant cadillacu. Nosila trapně laciné spony ve tvaru čmeláků či jezevčků a polévala se voňavkou. Používala květinový, přeslazený parfém se značkou jakéhosi obchodního domu, jehož účelem nebylo zdůraznit přirozenou vůni ženy, jak to dělaly tělové oleje, které si Cathy nanášela na tlakové body, ale naopak ji přehlušit. Cathy si představovala, jak Della rozstříkuje voňavku z rozprašovače a pak se v tom mlžném oparu nakrucuje.

Když obě shodily kilo či dvě, vyhazovaly si jednou týdně z kopýtko. Della nosila v kabelce počítadlo kalorií, aby se při večeři neutrhly z řetězu. Tehdy objevily margaritu. „Víš, co je nízkokalorické?“ nadhodila Della. „Tequila. Má jen patnáct kalorií na sto mililitrů.“ Snažily se nemyslet na přimíchaný cukr.

Della byla jen o pět let mladší než Cathyina máma. V názorech na sex a manželství se většinou shodovaly, ale z úst někoho, kdo nepředpokládá, že vlastní vaše tělo, se tyhle zastaralé proklamace poslouchaly snáze. Z rozdílů mezi nimi navíc vyplývalo, že Cathyina máma není oním morálním arbitrem, jímž vždy byla v dceřině mysli, že má pouze takovou náuru.

Ukázalo se, že Cathy má s Dellou hodně společného. Obě se zajímaly o ruční práce: decoupage, pletení košíků, patinování a tak dále. A milovaly čtení. Vyměňovaly si knihy vypůjčené z knihovny a časem si začaly půjčovat stejné knihy,

aby je mohly číst zároveň a povídat si o nich. Za intelektuálky se nepovažovaly, ale dobrou literaturu od špatné poznat dovedly. Ze všeho nejvíc měly rády dobrý příběh. Častěji, než jak se kniha jmenovala nebo kdo ji napsal, jim v hlavě utkvěla její zápletka.

Návštěvám Dellina domu v Grosse Pointe se Cathy vyhýbala. Nechtěla být vystavena chundelatým kobercům a pastelovým závěsům nebo narazit na Dellina republikánského manžela. A do domu svých rodičů Dellu nikdy nepozvala. Bylo lepší, když se potkávaly na neutrální půdě, kde jim nikdo nepřipomínal jejich nelad.

Jednoho večera, dva roky poté, co se seznámily, Cathy vzala Dellu na mejdan, který pořádaly její kamarádky. Jedna z nich se zúčastnila přednášky Krišnamurtího, a tak teď všechny seděly na polštářcích rozestých na podlaze a naslouchaly jejímu líčení. Někdo zapálil joint a nechal ho kolovat.

A jéje, pomyslela si Cathy, když cigareta doputovala k Delle. Ale Della k jejímu překvapení zašlukovala a poslala joint dál.

„Tak tohle tady ještě nebylo,“ poznamenala potom Della. „Nikdy by mě nenapadlo, že mě přinutíš kouřit trávu.“

„Pardon,“ smála se Cathy. „A... dělalo to s tebou něco?“

„Ne, nic. Naštěstí. Kdyby Dick věděl, že kouřím marihuanu, vyletěl by z kůže.“

Říkala to ovšem s úsměvem. Byla ráda, že mají společné tajemství.

A měly jich víc. Když Cathy po několikaletém soužití s Clarkem usoudila, že má všeho po krk, odešla z domu.

Ubytovala se v motelu na Eight Mile. „Jestli ti zavolá, neříkej mu, kde jsem,“ nakázala Delle. A Della ji poslechla. Celý týden jí večer co večer nosila jídlo a poslouchala trpké tirády, dokud se Cathy nevyprávěla. Dost na to, aby byla alespoň svolná ke smíru.

„Dárek? Pro mě?“

Della, stále přetékající holčičím rozrušením, udiveně poulí oči na balíček v Cathyině napřažené ruce. Sedí v modrém křesle u okna, vlastně je to jediné pořádné sezení v její skromné, zakramařené garsonce. Cathy nemotorně balancuje na kraji rozkládací postele. V pokoji je přítmí, protože okna zakrývají stažené žaluzie.

„Je to překvapení,“ řekne Cathy a přinutí se k úsměvu.

Z toho, co věděla od Bennetta, nabyla dojmu, že Wyndham Falls poskytuje asistované bydlení. Na webových stránkách se dočetla o „pohotovostní službě“ a „návštěvách andělů“. Ale když prolistovala brožuru, kterou sebrala ve vestibulu cestou k Delle, zjistila, že se zařízení prezentuje jako „domov pro penzisty nad pětapadesát let“. Spolu s mnoha stařeckými nájemníky, kteří se pohybují po chodbách opření o hliníková chodítka, tu jsou mladší váleční veteráni s bradkou, brázdící okolí ve vojenské vestě a kšiltovce na elektrických invalidních vozících. Zdravotníci nikde. Je to levnější asistované bydlení. Výhody jsou minimální: jídla servírovaná v jídelně, jednou týdně výměna ložního prádla. Toť vše.

Co se Delly týče, zdá se, že se od srpna, kdy ji Cathy viděla naposledy, nijak nezměnila. Kvůli návštěvě si oblékla

čisté denimové šaty s lacllem a žluté triko; šminky i rtěnku nanesla na patřičná místa v patřičném množství. Jediným rozdílem je, že i ona se nyní spoléhá na chodítko. Týden po nastěhování uklouzla na chodníku před vchodem a uhodila se do hlavy. V tu ránu ztratila vědomí. Když procitla, skláněl se nad ní urostlý, pohledný záchranář. Della k němu zvedla oči a zeptala se: „Jsem po smrti a šla jsem rovnou do nebe?“

V nemocnici Delle udělali sken, aby se přesvědčili, že nedošlo ke krvácení do mozku. Potom ji přišel prohlédnout mladý lékař, aby vyloučil jiná zranění. „Tak to vidíš,“ řekla Della Cathy po telefonu. „Je mi osmaosmdesát a tenhle mladíček mě prohlíží centimetr po centimetru. Nepřeháním. Povídám mu: ‚Nevím, kolik vám platí, ale určitě ne dost.‘“

Tyhle fůrky Cathy dále utvrzují v přesvědčení, že Dellino zmatení myslí je především emočního původu. Lékaři rádi určují diagnózy a rozdávají pilulky, aniž by věnovali pozornost člověku stojícímu přímo před nimi.

Della svou diagnózu nikdy nevyslovila. Říká „ta choroba“ nebo „to, co mi je“. Jednou prohlásila: „Nikdy si nemůžu vzpomenout, jak se ta moje nemoc jmenuje. Postihuje lidi ve stáří. Nikdo ji nechce ani za nic. Tak tu mám.“

A jindy zase: „Alzheimer to není, ale je to těsně vedle.“

Cathy nepřekvapuje, že se Della odborné terminologii vyhýbá. *Demence* není pěkné slovo. Zní brutálně, nájezdnic-ky, jako by vám démon vydlabával kusy mozku, což je ko-neckonců přiléhavé.

Dívá se do kouta na Dellino chodítko, příšernost tmavě purpurové barvy s černým koženkovým sedákem.

Zpod rozkládací postele čouhají krabice. Dřez v úsporné kuchyňce je plný nádobí. Nic hrozného. Jenže Della měla vždycky domov jako klíčku. Nepořádek není dobrým znamením.

Cathy je ráda, že jí přinesla dárek.

„Neotevřeš to?“ zeptá se.

Della sklopí oči k daru, jako by jí právě vyrostl v ruce. „Aha, jistě.“ Převrátí balíček a zkoumá jeho spodní stranu. Nejistě se usmívá. Jako by věděla, že se od ní v tuto chvíli úsměv očekává, ale netušila proč.

„Podívej na ten balicí papír!“ vyhrkne nakonec. „Taková krása. Dám si pozor, abych ho neroztrhala. Třeba půjde použít znovu.“

„Klidně ho roztrhej. Mně to nevadí.“

„Ne, ne,“ trvá na svém Della. „Je to hezký papír, chci ho zachovat.“

Ruce poseté stařeckými skvrnami zápasí s balicím papírem, dokud ho neodlepí. Do klína jí spadne kniha.

Žádná reakce.

To ještě nemusí nic znamenat. Nakladatel se rozhodl pro nové vydání. Původní přebal s ilustrací dvou žen sedících v tureckém sedu ve vigvamu nahradily barevná fotografie zasněžených horských vrcholů a odvázanější typ písma.

O vteřinu později Della vykřikne: „No teda! Naše zamilovaná!“

„Nejen to,“ dodá Cathy a ukazuje na obálku. „Podívej. Vydáno k dvacátému výročí! Dva miliony prodaných výtisků! Věřila bys tomu?“